

УДК 725.8

О. А. Костюченко*аспірант кафедри архітектури
Національного авіаційного університету***ОРГАНІЗАЦІЯ АРХІТЕКТУРНОГО СРЕДОВИЩА АРТ-ЦЕНТРІВ**

Анотація: у статті розглядаються особливості організації архітектурного середовища арт-центрів. Визначено основні напрями формування арт-центрів. Описано особливості експонування творів сучасного мистецтва та особливості архітектурного простору для цих творів. Розглянуто приклади світового досвіду будівництва центрів мистецтв. Виявлено особливості розміщення арт-центрів у міській забудові та зв'язки з оточуючим архітектурним середовищем.

Ключові слова: арт-центр, центр мистецтв, сучасне мистецтво, музей, експозиція.

Постановка проблеми. Сьогодні, коли мистецьке та культурне життя дуже різноманітне і знаходиться в нестійкому стані пошуку, особливо актуальним є існування різних видів арт-центрів. Вони утворюють сприятливе середовище для різних видів творчої та культурної діяльності і їх активної взаємодії та відрізняються багатомірною комплексною дією на сприймаючу особу (відвідувача-глядача, слухача, учасника). Роль арт-центрів - в створенні унікальної можливості вибору різних видів творчості, спілкування, пізнання, відпочинку, розваги, що стає необхідною умовою соціальної різноманітності в даний час.

Аналіз джерел. У доповіді висвітлюються деякі аспекти досліджень архітектури виставкових будівель образотворчого мистецтва М. Катерноги, В. Ревякіна, Р. Клікса, Е. Цайдлера, Ф. Лаусона, а також результати будівництва і проектування архітекторів А. Аалто, Ф. Райта, Ф.-Г. Стоуна, К. Танге, З. Хадід, Х. Холяйна.

Мета доповіді: виявити особливості організації архітектурного середовища арт-центрів.

Виклад основного матеріалу. В середині ХХ століття виникає поняття центру мистецтва, який об'єднує декілька функцій: колекціонування і збереження, показ і проведення аукціонів, систематизація, наукова і просвітницька діяльність, навчання, розвага і відпочинок, і інше [8]. Поштовх новому підходу був даний новими трактуваннями сучасних будівель музеїв, відкриттям спеціалізованих музеїв та музеїв сучасного мистецтва. «Нові музеї - живі системи, що розвиваються, відкриті, і їм повинна відповідати архітектура, що володіє такою ж структурною гнучкістю і рухливістю. Можна сказати, що

зміни, що відбуваються в суспільстві, знайшли своє віддзеркалення у пошуках музеями власної архітектурної особи, своєї дороги розвитку, яка відповідала б їх особливостям»[7]. Експонат отримав нове значення як елемент культурного середовища і як засіб вираження певної ідеї. Саме ці ідеї привели до створення перших арт-центрів (центрів мистецтв). Арт-центр є штучним середовищем, але, проте, поки не винайдено кращої дороги збирати і експонувати самобутні твори сучасного мистецтва. Метою такої установи є давати знання, знайомити людей з розвитком нових художніх форм, виховувати художній смак, а в широкому розумінні - прославляти мистецтво країни.

Функції арт-центрів розширюються, напрями роботи, що раніше вважалися допоміжними, а значить необов'язковими, сьогодні стають неодмінним елементом діяльності. Конференція Комітету з музеології ІКОМ констатувала наявність на сучасному світі двох груп експозиційних закладів:

- орієнтованих на колекцію (музей);
- орієнтованих на комунікацію (арт-центр) [9].

Сучасний арт-центр може виступати не лише як освітня і наукова установа, але і як розважальний центр, що зберігає експозиційну специфіку.

Рис.1. Музей сучасного мистецтва, Нью-Йорк, США.

Перший музей, що був задуманий як центр сучасного мистецтва (Modern Art Museum) в Нью-Йорку є колекцією основних творів американського і європейського, датованих з кінця XIX століття до наших днів (рис. 1). Колекція сучасного мистецтва заснована в 1929 році; окрім картин, скульптур і графіки, музей вперше ввів в свою експозицію твори індустріального дизайну, архітектури, фотографії і кіномистецтва. Будівля музею, побудована в 1939 році

Філіппом Гудвіном і Едвардом Стоуном, пізніше була розширена за допомогою прибудованих доповнень, їх дизайн і проектування саду, закладеного в 1953 році, виконав Філіпп Джонсон. Будівництво сторожової башти і західного крила, що збільшує виставковий простір музею, було завершено в 1984 році.

У багатьох високорозвинених промислових країнах світу, таких як США, Німеччина, Японія, Канада, Австралія, широко розгорнуто будівництво нових будівель арт-центрів (рис. 2-3). У 90-і роки ХХ ст створено багато центрів сучасного мистецтва на Близькому Сході, в Азії і Латинській Америці. Як правило, тут не будувалося нових будівель, а використовували під арт-центри старі будівлі [5].

Рис.2. Національний арт-центр Токіо, Японія.

Рис.3. Центр сучасного мистецтва Онтаріо, Канада.

Розглянемо найбільш характерні приклади будівництва арт-центрів. У архітектурі Центру сучасного мистецтва імені Жоржа Помпиду на плато Бобур в Парижі (Р. Піано і Р. Роджерс, 1971 р.) повною мірою виявилось усвідомлення зміни ідеологічних і культурних установок сучасного суспільства, пов'язаних з настанням «нового технічного століття». При всій

суперечності художнього образу Центр Помпиду є успішним комерційним проектом в області мистецтва. Перед будівлею центру розташована обширна платформа - площа для масових заходів просто неба. Центр об'єднав декілька установ: музеї декоративного і сучасного мистецтва, виставки, експериментальна галерея для демонстрацій нових напрямів в мистецтві, майстерні, і тому подібне. Значне місце відводиться інституту акустико-музичних досліджень і координації, відділам документації і інформації про міжнародне художнє життя, глядацьким залам для виступів експериментальних театрів і кінопоказу.

У 2003 році місто Грац (Австрія) було включеному в список світової культурної спадщини ЮНЕСКО і оголошений культурною столицею Європи, оскільки по концентрації культурних подій (виставок, інсталяцій, художніх акцій), а також об'єктів сучасного мистецтва і архітектури на душу населення місто перевершило багато світових міст. З цієї нагоди в Граці було побудовано нову будівлю музею сучасного мистецтва в авангардному стилі, по розмаху концептуальної думки порівнянне з музеєм Гуггенхайма в Більбао.

Будівля розташувалася в історичному центрі міста, в кварталі існуючої забудови на березі ріки Мур. Воно збагатило історичну панораму дахів старого міста незвичайним за кольором і структурі покриттям у вигляді величезної фіолетової оболонки, продемонструвавши сприйнятливність жителів до авангардного мистецтва і толерантність по відношенню до найрадикальніших художніх проектів. Будівля музею в Граці само по собі є арт-об'єктом в стилі абсолютної абстракції, схожим на скульптуру або об'єкт дизайну [14]. Внутрішньо вміст будівлі абсолютний адекватний його архітектурному рішення - вочевидь, що це не житловий будинок, не офіс, не магазин, а галерея сучасного мистецтва [6].

Рис. 4. Центр сучасного мистецтва Цинциннаті, США.

Один із самих цікавих арт-центрів мистецтва, побудованих 2004 році - Центр сучасного мистецтва Луїса і Річарда Розенталя в місті Цинциннаті (штат Огайо, США), запроектований Захою Хадід (Рис. 4). Заснований в 1939 році Центр - одна з перших у світі організацій, що пропагують сучасне мистецтво. Протягом багатьох років він містився в підвалі міського Музею мистецтв, потім кілька разів змінював адресу, оскільки були потрібні приміщення більшої площі. Лише в 1996-му його керівники придбали власну ділянку для будівництва нової будівлі, на проект якого наступного року було оголошено міжнародний конкурс. У число фіналістів вийшли Заха Хадід і Даніель Лібескінд, а в 1998 році Хадід стала переможцем. Ті, хто стежать за творчістю Хадід. В образі будівлі переважають динамічні гострокутні і багатоярусні об'єми [1].

Витвори сучасного мистецтва потребують особливого експозиційного простору, тому в арт-центрах приділяється велика увага організації внутрішнього простору. У формуванні експозиційної практики засобами дизайну (художня виразність, творче осмислення експозиції) все частіше інтегруються нові позиції, концептуальні ідеї, де основним достоїнством вважається розкриття основного змісту, логіки і структури експозиції відповідно до концепції і відповідна архітектурна пластика просторового ансамблю з характерною структурою і особливостями. Часом зміст експозиції настільки багатогранний, що вимагає певного мистецтва її організації та розвитку: «від самих традиційних до самих авангардних і сміливих рішень, де мистецтво і дизайн являють собою синтетичне явище» [4].

Нова концепція твору мистецтва передбачає і нові алгоритми його існування в експозиційному просторі. Експозиція повинна бути влаштована так, щоб в тривалому спілкуванні глядача з твором він сам зміг відкрити свій світ, свій «космос». Тільки таке спілкування - поглиблене споглядання, зосереджене оточення, інтуїтивне і спонтанне осмислення - вважається тепер повноцінним і єдино адекватним спілкуванням з мистецтвом [3].

Найкращим місцем розміщення центрів мистецтва є: історичне ядро великого міста, культурно-діловий громадський центр, набережна, рекреаційна зона, велика магістраль. На вибір місця розташування впливає досить велика зосередження потенційних відвідувачів, тобто центральна частина міста, зони з переважанням тяжіння населення в одному напрямку, ділянки на шляху основних потоків руху населення поблизу транспортних магістралей, добре пов'язаних із зупинками громадського транспорту [11]. Бажаним є включення центрів мистецтва в паркову зону, що покращує загальний пейзаж і зумовлює місце для розміщення експозицій під відкритим небом, зони відпочинку відвідувачів. У центрі міста важко буває знайти необхідний майданчик для

розміщення арт-центру з подальшим його розширенням [12].

Отримала розвиток ідея поєднання творів образотворчого мистецтва з природним оточенням, показ поєднується з відпочинком, необхідної відвідувачам паузою в огляді. У композиційному рішенні центрів образотворчого мистецтва використано протиставлення замкнутих і відкритих просторів. Наприклад культурний центр « Луїзіана » поблизу Копенгагена, експонує предмети мистецтва в тісному взаємозв'язку з парком, до складу центру включені кафе, бібліотека, дитячі майданчики [10].

Художня мова і пластика у таких випадках поширюється за межі внутрішнього простору, як матеріального, так і візуального, тим самим розвиваючи і привносячи багатозначність, образність у побудові експозиції. При цьому на складність і неоднозначність експозиційного задуму може вплинути і момент інтерактивності з боку самого відвідувача, що визначиться вимогами до організації простору, світла, видовищності і комфорту всієї діяльності експозиції, в контексті основних функцій сучасного арт-центру (освіта, формування творчого потенціалу людини, корисне проведення часу та ін.). Дана « відкритість » дозволяє відмовитися від стереотипів і організувати експозицію, яка звернена до відвідувача; закликає його до роздумів, де сучасна людина своєю присутністю задає емоційність і інформативність в силу своїх потреб і побажань, даючи новий статус арт-центру як «живого організму». І цей «соціальний організм», який трансформується і самостійно вибудовує нові моделі свого розвитку, надасть інформаційні ресурси в рамках партнерства між артефактами культури минулого і сьогодення людини [13].

Висновки. Середина минулого (XX) століття стала революційною в переосмисленні організації будівель, що експонують витвори мистецтва. Саме поняття - «сучасне мистецтво», що з'явилося на початку XX століття, вимагає особливого оточення, оскільки художні роботи сучасного мистецтва відрізняються за формою і змістом від класичного мистецтва.

Список джерел

1. Белоголовский В. Американский дебют Захи Хадид / В. Белоголовский // Современный дом. - 2003. - № 7. – С.26-31.
2. Иконников А. В. Функция, форма, образ в архитектуре / А. В. Иконников. - М.: Стройиздат, 1986. - 288с.
3. Калугина Т. П. Художественный музей как феномен культуры. / Т. П. Калугина. — СПб.: ООО «Издательство "Петрополис"», 2001. - 224 с.
4. Майстровская М. Т. Образ и пространство в экспозициях искусств. [Электронный ресурс Материалы V Боголюбовских чтений, МГХПУ имени С. Г. Строганова Российский институт культурологи / М. Т. Майстровская //- Режим доступа к журналу: <http://ogis.sgu.ru/ogis/bogo/mat5/mat5-1.html>. – Название с экрана.

5. Одобряев В. Новые музеи: Кельн, Париж, Хьюстон, Лондон. / В. Одобряев // Декоративное искусство. - 1988. - № 8. – С.41-45.
6. Олейник Е. Дружественный пришелец / Е. Олейник // Архитектура и престиж. Киев. - 2004. - №3. - С.34-41.
7. Ревякин В. И. Новые тенденции в архитектуре советских музеев / В. И. Ревякин // Museum ЮНЕСКО. Париж. - 1990. - №164. – С.18-22.
8. Ревякин В. И. Художественные музеи. Справ. пособие. – 2-е изд. перераб. и доп. / В. И. Ревякин. – М.: Стройиздат, 1991. - 248 с.
9. Российская музейная энциклопедия в 2т. / Сост. Янин В. Л. и др. - М.: Прогресс, Рипол Классик, 2001. - 416+436.
10. Скьерт Л. Художественному Луизианскому музею в Дании тридцать лет (беседа с Кнудом Йенсенем) / Л. Скьерт// Museum ЮНЕСКО. Париж. - 1990. - № 163. – С.32-36.
11. Смоляр И. М. Новый город и научно-техническая революция / И. М. Смоляр // Архитектура СССР. - 1968. -№ 9. – С. 72.
12. Федутиков Ю. А. Градостроительные проблемы формирования крупных выставочных комплексов и зон отдыха в больших городах. / Ю. А. Федутиков. - М.: Стройиздат, 1976. – 115 с.
13. Широкова Е. В. Вопросы к формированию «музея будущего» (Тезисы)[Электронный ресурс] / Е. В. Широкова // АРХИТЕКТОН. Известия ВУЗов. УралГАХА. – 2006. № 14. - Режим доступа к журналу: http://www.archvuz.ru/2006_22/14. – Название с экрана.
14. Юзбашев В. «Оригамная» архитектура. Проект расширения музея Виктории в Лондоне. Музей современного искусства в Граце / В. Юзбашев // Современный дом. - 2003. - № 5. - С.26-31.

Аннотация

В статье рассматриваются особенности организации архитектурной среды арт-центров. Определены основные направления формирования арт-центров. Описаны особенности экспонирования предметов современного искусства и особенности архитектурного пространства для этих произведений. Рассмотрены примеры мирового опыта строительства центров искусств. Выявлены особенности размещения арт-центров в городской застройке и связи с окружающим архитектурным средой. Ключевые слова. Арт-центр, центр искусств, современное искусство, музей, экспозиция.

Abstract

The article discusses the features of the organization of the architectural environment art centers. The basic directions of formation of art centers. The features of the exposure of contemporary art and architectural features of the space for these works. The examples of world experience of building arts centers. The features of placing art centers in urban development and communication with the surrounding built environment. Keywords. Art Center, arts center, modern art, museum, exhibition.